

HUMANISTISCHE PERSDIENST

BLEYENBURGSTRAAT 1, UTRECHT

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

VERSCHIJNT PERIODIEK - ABONNEMENTSPRIJS H. 3.- PER JAAR

Bij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. — Postgiro No 304960 t.n.v. HUMANISTISCH VERBOND te UTRECHT — Telefoon K 3400-10163

30 Juni 1954

3e Jaargang Nr. 6

V A N A L L E K A N T E N .

1. Rondom het Mandement "De Katholiek in het Openbare Leven van deze Tijd" van de Nederlandse bisschoppen is vanzelfsprekend heel wat te doen geweest. Enkele r.k.-bladen, o.a. De Tijd, De Gelderlander en Het Binnenhof, hebben de volledige tekst in verschillende afleveringen gepubliceerd.

- a. Toelichtende commentaren in de r.k. pers:
Volkskrant, 31-V: "Op straffe van weigering der heilige sacramenten en kerkelijke begrafenis lidmaatschap NVV ongeoorloofd. Geen sancties tegen kleine groep die bisschoppelijke bedoelingen kan weten, aansluiting bij P.v.d.A. onverantwoord.... Want al tracht het socialisme in Nederland zich ook los te maken van het loutere materialisme, de meeste socialisten komen in hun levensbeschouwing niet verder dan het humanisme of het religieus socialisme." "Mandement in 275 duizend exemplaren.... De Zondag voor een kwartje te koop aangeboden tekst had de Katholieke Actie moeten rantsoeneren tot 75 exemplaren per 1000 parochianen. De gehele oplage raakte zo snel uitverkocht, dat lang niet aan de vraag kon worden voldaan. Zelfs schoot de voorraad te kort om alle parochies te gerieven. Naar wij vernemen legt de Katholieke Actie met spoed een nieuwe druk op."
Dagblad "De Stem", 3-VI: ".... Er zit in dit alles een overwel digende stof tot nadenken en studeren. Het ware te wensen, dat juist de meer theoretische gedeelten van het Mandement door verenigingen en groepen tot voorwerp van conferenties en gedachtenuitwisseling zouden worden gekozen. Als deze grondbeginselen bezit hebben genomen van ons gedachtenleven, zullen de praktische consequenties en aanwijzingen veel gemakkelijker te volgen zijn."
De Linie, 5-VI: ".... Te veel hebben wij in het verleden tegenover het bisschoppelijk gezag gestaan als een jongen tegenover het uitkomstenboekje van zijn rekenopgaven. Er was een soort volgzaamheid ontstaan, die in de plaats trad van het persoonlijk doordenken op de gestelde vraagstukken, terwijl de ware katholieke volgzaamheid de gelovige nooit ontslaat van eigen bezinning en inzet van zijn hele persoon. Wie zijn oor te luisteren heeft gelegd bij talrijke gesprekken, die onder katholieken werden gevoerd in de laatste jaren, heeft daarin een heimwee bespeurd naar een meer mondige verhouding van de gelovige ten opzichte van het kerkelijk gezag... Het is nu maar te hopen, dat het eerste, doctrinaire gedeelte de aandacht krijgt die het verdient zowel bij katholieken als bij niet-katholieken.... Wie zich in deze brochure verdiept heeft, heeft geen behoefte meer om voor elke nieuwe verkiezing een bisschoppelijke uitspraak af te wachten, omdat hij er volledig van op de hoogte is, hoe de Bisschoppen denken."

b. Reactie van socialistische zijde:

Nog voor de publicatie van het mandement schreef Het Vrije Volk 25-V: "Hardleers.... Voor Prof Romme schijnt de partijvorming op een levensbeschouwelijke grondslag de enige mogelijkheid te zijn, dat hij iedere politieke partij een levensbeschouwelijk stempel wil opdrukken. De P.v.d.A. weigert dit echter. De P.v.d.A. is geen katholieke partij, geen protestants-christelijke partij en geen humanistische partij, geen neutrale en geen vrijzinnige partij. De P.v.d.A. is een partij, waarin mensen van verschillende levens-overtuiging samenwerken. Zij acht dat in een geloofsverdeeld land het beste in overeenstemming met het algemeen welzijn.. Na acht jaar blijken in het katholieke volksdeel omtrent de doorbraak nog de wonderlijkste misverstanden te bestaan. Soms krijgt men de indruk, dat ze stelselmatig in stand worden gehouden. Als de katholieken van de P.v.d.A. nu eens de gelegenheid kregen in de katholieke pers en radio hun standpunt principieel uiteen te zetten -inplaats van zoals nu stelselmatig te worden uitgesloten- dan zou dat een bijdrage tot grotere helderheid zijn."

Het Parool, 31-V: "Met betrekking tot passages over politieke eenheid valt het op dat het mandement geheel zwijgt over de Katholieke Nationale Partij en trouwens ook de KVP niet bij name noemt.... Het mandement uit zich alleen over het lidmaatschap en niet over het stemmen op de P.v.d.A. Het lidmaatschap wordt de rooms-katholieken ook nu niet uitdrukkelijk verboden."

Het Vrije Volk, 31-V: "Het mandement van de bisschoppen komt niet onverwacht. Sinds in 1953 het 100-jarig bestaan van de hiërarchie is herdacht, is er gesproken over een bisschoppelijke verklaring die over de houding van de katholieken in het openbare leven zou handelen. Het mandement is derhalve stellig de vrucht van rijp be-raad. Daarom is het wel zeer teleurstellend, dat de bezwaren tegen de structuur en de politiek van de P.v.d.A. niet door enig bewijs worden gestaafd."

c. Andere reacties:

De Waarheid, 1-VI: "Er is geen politiek geschrift, waarvan men de betekenis volledig begrijpen kan, wanneer men het niet in het raam van de tijd plaatst waarin het verschenen is.... Het kan dan ook niet toevallig genoemd worden, dat daags na het verschijnen van het mandement de katholieke hoogleraar Schouten in Tilburg niet alleen verklaarde dat "vele moderne economen" de crisisleer van Marx als juist onderschrijven, maar ook dat "hevige conjunctuurschommelingen" en een "grote mate van instabiliteit" d.w.z. crisis, onvermijdelijk is in het kapitalisme. Evenmin is het dus toevallig, dat de samenstellers van het mandement zich in de eerste plaats bezighouden met de vraag, hoe de gevolgen van de crisis op de werkers kunnen worden afgewenteld. In wezen gaat het om de vraag, hoe de hoge winsten van de ondernemers gehandhaafd kunnen worden en dus het levenspeil van de werkers verder omlaag gedrukt kan worden."

Leeuwarder Courant, 31-V: "Sein op onveilig.... Zonder politieke gevolgen blijft dit mandement niet; er ligt zelfs de mogelijkheid van een kabinetscrisis in.... Voor vele buitenstaanders zal de sfeer van het mandement moeilijk vatbaar zijn. De meesten van hen leven niet meer in een wereld van geestelijk gezag en het heil der zielen, dat volgens r.k. beschouwing aan de kerk is toevertrouwd, is voor hen een nietszeggende term geworden. Wellicht zullen zij achter dit mandement clericale machtspolitiek zoeken of het ten hoogste naar zijn partij-politieke aspect beschouwen."

Algemeen Handelsblad, 1-VI: "Kerkelijke wig.... Wij betreuren dit want hiermede wordt in de plaats van dit streven naar begrip een "kracht door eenheid" geplaatst, die zich wel wil verbinden met andere positief gelijkgerichte strevingen, maar door middel van een collectivistische organisatie, die wij evenzeer verwerpen als het materialistische Marxistische collectivisme... Wij vrezen dat ons toch al zo verwarde, gecompliceerde en naar nieuwe vormen zoekende maatschappelijke leven geen constructieve stimulans van

het mandement zal ondervinden. Wij betreuren het omdat het een vervreemding, ja een verwijdering kan veroorzaken tussen ons rooms-katholieke volksdeel en andere groepen."

Het Vaderland, 1-VI: "Volgens het episcopaat behoren tot de onchristelijke stromingen het liberalisme, het humanisme, de Bond voor Sexuele Hervorming, het NVV en socialistische verenigingen, het communisme en de eenheidsvakbeweging en de P.v.d.A. Men lette bij deze opsomming op twee dingen. Ten eerste, dat hier organisaties van zeer verschillend karakter en doel in één pot worden gegooid en ten tweede op de merkwaardige volgorde... Er is hier natuurlijk geen sprake van een schijnbare willekeur. Door de vermenging van politieke ideologieën met een vereniging die meer bekendheid wil geven aan de mogelijkheden van geboortebeperking en met een vereniging die het geloof aan een persoonlijk God ignoreert hoopt men kennelijk bij de oppervlakkige lezer gedachtenassociaties te wekken, die nadelig zijn voor politieke ideologieën."

Elsevier, 5-VI: "Een harde slag voor Romme.... In feite is dit vertoog der bisschoppen de scherpst denkbare veroordeling van het beleid, dat door de KVP gevoerd is. Jaren en jaren heeft de KVP uitsluitend met de socialisten gewerkt. Er heeft in die jaren tussen katholieken en socialisten een hechte verbondenheid bestaan. Zij hebben samen het landsbeleid bepaald; zij hebben samen de werpelijke politiek gevoerd, die Indië prijsgaf en dat land tevens in de afgrond stortte; zij deelden samen de lakens uit. Wanneer deze bisschoppen daar een eind aan willen maken, doen zij het best om als missionarissen onder hun eigen volgelingen te gaan werken... Tenslotte weet ook de simpelste katholieke kiezer, dat hij althans in het stembokje een vrije burger is. Zelfs moet men betwijfelen of het verbieden van kranten, radio's en verenigingen wel doelmatig is. Ergens leeft ook in de eenvoudigste Nederlander toch wel de herinnering, dat er vrijheden zijn, waar zijn voorgelacht voor heeft gevochten."

Dordrechts Nieuwsblad, 15-VI: "Of er door dit mandement in werkelijkheid zoveel zal veranderen, als de eerste beroering liet vermoeden staat zeer te bezien. De politieke omstandigheden, die de huidige samenwerking bepalen, veranderen er niet door. De katholieken zullen, althans voorlopig, zich wat scherper aaneenscharen, waarbij zij een verscherping van de grenzen, van de afzondering en van het onvermijdelijk daarmee samengaan wantrouwen der anderen zullen riskeren..... In de praktijk zullen de dingen waarschijnlijk over enige tijd blijken niets te zijn veranderd. De geschiedenis draait door."

2. Het Zeeuws Dagblad 1, 2, 3, 4, 9 - VI heeft een reeks artikelen gepubliceerd over "Het Humanisme"

"De ellende van de gouden eeuw en de achttiende eeuw is geweest, dat een verkeerde toepassing van art. 36 der Ned. Geloofsbelijdenis, in ons land, dat in naam een "gereformeerde staat" was, waardoor niemand tot enig officieel ambt kon verkozen worden, zo hij geen lid der gereformeerde kerk was, geleid heeft tot een naam-christendom, een gehuichelde belijdenis der gereformeerde religie, waaraan elke innerlijke godsvrucht en levensernst vreemd was. We zien een overheersing der kerk door de heren regenten, die in naam gereformeerd, in wezen humanistisch waren. Een gevolg was, dat aan het eind der achttiende eeuw de kerken der reformatie alle innerlijke verweer misten en dat, toen de stroom van hun humanisme, via de Franse Revolutie, doorbrak, er in Nederland geen geestelijke dammen en dijken waren, die de vloed van revolutie en ongeloof konden keren. Het humanisme had overwonnen en in de Staat en in de Kerk."

"Dat humanisme handhaaft zich tot op vandaag. Het beheerst de geest van de P.v.d.A., waarvan de leiders metterdaad niets anders doen dan het oude humanisme handhaven tegen de belijdenis der Kerk.... Het humanisme staat doodsvijandig tegenover de Kerk en haar belijdenis. Het kan deze niet verdragen, omdat achter dit alles worstelt de oude strijd die reeds in het Paradijs aanving."

"Het woord humanisme zegt op zichzelf niet veel kwaads. Het is een woord van Latijnse oorsprong.... Het woord humaan behoeft ons dus

niet af te schrikken. Maar wanneer we dit woord van een "isme" gaan voorzien krijgt het toch een accent, waardoor alles verandert. De Bijbel, het Woord van God, maakt hier scheiding en stelt een onoverbrugbare kloof. Immers, Gods Woord zegt "De mens is een van God afgevalen schepsel, totaal verdorven door eigenwil, ongeschikt tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.... Nu zou het voor ons gemakkelijk zijn de geestesrichting van het humanisme te onderkennen in zijn anti-christelijk karakter, wanneer het maar niet zo vaak gecamoufleerd tot ons kwam. Het humanisme verschijnt ook in het vrome kleed van de kerkganger. Het staat zelfs op de preekstoel en verkondigt daar, bedekt of openlijk, met verdraaiing der door God geïnspireerde Schriftuur zijn antichristelijke theorieën en ideologieën."

"Ook ons volk heeft uit de drie beddingen, waarin de geestesrichtingen na de middeleeuwen zich voortstuwden: het romanisme, het calvinisme en het humanisme, grotendeels de laatste gekozen. En dat Rome en het humanisme zich na de oorlogsjaren met elkander politiek verbonden, is geen toevalligheid. Ten principale is er tussen beide geen verschil in hun ideologie. Ook Rome heeft een humanistische basis. Rome gelooft óók in de vrije wil des mensen ten goede. En zo glijden wij voort naar de afgrond en de ondergang. Hoe kan het ook anders? Rome en de P.v.d.A. zijn de verwoede vijanden van de Reformatie. Zij zullen in gemeenschappelijke bond deze breken en vernietigen waar ze maar kunnen."

3. Zeeuws Dagblad, 16-VI: "Middelburg 15 Juni. In de middagvergadering van de Zeeuwse CBTB heeft Prof. dr.ir.H. van Riesen uit Delft een rede gehouden over het onderwerp "De maatschappij der toekomst", waarin hij een scherpe analyse gaf van de cultuurcrisis, waarin de wereld verkeert en waartegen de christen zijn houding heeft te bepalen. Hij moet letten op de tekenen der tijden. Eén van die tekenen is de zich alom openbarende wetteloosheid, het nihilisme, dat heenwijst naar het naderende einde, waarin zich de anti-christ openbaart. De cultuurcrisis van onze tijd is geestelijk gezien de crisis van het humanisme: God is dood. Nu is alles geoorloofd. Normen zijn er niet meer. Het leven is zonder zin. De mens verlost zichzelf."
4. In Het Vrije Volk, 22-V schrijft L.H. Ruitenbergh over "Vrijdenkers en Humanisten": "...Wat aan de bijkans 100 jaar oude vrijdenkersbeweging niet gelukt is, is aan het Humanistisch Verbond, nog geen tien jaar oud, wel gelukt: zich een plaats te veroveren, die aanspraak maakt op overheidserkenning en tevens werk aan te pakken, dat grote groepen bindt.... Het Humanistisch Verbond is verontrust over de leegte, het niets, dat ontstaat, wanneer mensen alleen maar neen zeggen tegen het door de Kerk beleden Godsgeloof, en het heeft de behoefte dit "nihilisme" te bestrijden. De Dageraad, met zijn veel fellere traditie, wil zich duidelijk tegenover de kerk stellen en haar mede aanwijzen als bron van veel geestelijke dwang en maatschappelijke ellende. De Dageraad wil bovendien duidelijk een redelijk denken tot uitgangspunt nemen en ook die religieuze overtuigingen afwijzen, die in het Humanistisch Verbond worden aanvaard."
- Leeuwarder Courant, 28-V: "Duidelijk is dat de genuanceerdheid in de vrijzinnigheid ontzaglijk groot is. Van rechts-modern tot links-modern loopt een weg waarop verscheidenen halt houden. En tussen de links-modern en de religieus georiënteerde richting in het Hum. Verbond is moeilijk ergens een grens te trekken. Velen menen, dat de links van de Ver. van Vrijz. Hervormden staande Zwinglianen de meest radicale vorm van Nederlandse vrijzinnigheid vertonen. Men vergeet dan echter dat er ook nog "Vrije Gemeenten" bestaan, die zichzelf nog nauwelijks christelijk zullen noemen. De in 1877 door de gebroeders Hugenholtz te Amsterdam gestichte Vrije Gemeente is het voorbeeld voor een kring in Haarlem en nu ook in Doetinchem geworden."
- De Vrijdenker, 17-VI: (Ingezonden stuk) "Het merkwaardige feit heeft zich voorgedaan dat zij (De Vrije Gemeente) sinds enkele maanden twee "afdelingen" in het land heeft bijgekregen. Verleden jaar is de kring Haarlem opgericht en een dezer dagen de kring Doetinchem. Het merkwaardige is hiermee nog niet uitgeput. "De Vrije

Gemeente" heeft in het laatst genoemde stedeke bij monde van haar sympathieke voorganger de Heer Frater Smid den volke kond gedaan, dat zij voortaan gezien wil worden als de voedster en draagster van het religieus humanisme.... Wij constateren dat er nu, echt Hollands, drie, onafhankelijk van elkaar, organisaties zijn die het humanisme aanvaarden als grondslag. Een Religieus-Humanistisch Verbond ("De Vrije Gemeente"), een Atheïstisch-Humanistisch Verbond ("De Dageraad") en daar tussen het Humanistisch Verbond, dat beide elementen in zich verenigt. Het Hum. Verbond als tweetalig land. Voorlopig zal deze situatie nog wel duren. Men moet op dit terrein niets willen forceren, maar men zou toch eens onder ogen moeten zien, of in de naaste toekomst een grotere organisatorische eenheid mogelijk is."

5. Volkskrant, 8-VI: "Bijna duizend mensen zijn Zaterdag komen luisteren naar Pater S. Jelsma, die in de openlucht zijn eerste van zijn "pleinpreken" hield..... Pater Jelsma vroeg zijn toehoorders -hij sprak ze aan als "medemensen"- mee te doen aan de actie om in Nederland een miljoen gulden bij elkaar te krijgen voor de hongerende kinderen van Azië.... Humanisten en vrijdenkers, dominees en pastoors ontmoeten elkaar, zei Pater Jelsma, toen hij het had over de giften die al zijn binnengekomen voor de hulp aan de Aziatische kinderen. Er wordt een nationaal comité gevormd, waarin alle stromingen vertegenwoordigd zullen zijn. Het geld gaat naar zijn bestemming via het kindernoodfonds van de Ver. Naties."

=====

U I T E I G E N K R I N G .

Humanistische Jongeren Gemeenschap

Op 5 en 6 Juni hield de H.J.G. in Lunteren een Pinksterkamp over het onderwerp "Onderwijs". Uit "De Libertijn", April/Mei 1954. citeren wij verkort de 5 stellingen die hier werden besproken:

1. Wij achten het openbaar onderwijs een noodzakelijke voorwaarde om de verzuiling van Nederland tegen te gaan.
2. Wij achten een verhoging van de leerplichtige leeftijd tot 18 jaar noodzakelijk.
3. Wij achten het godsdienstonderwijs op de Openbare Lagere School in zijn huidige vorm onjuist en verlangen een onderwijs in de geschiedenis en de betekenis der godsdiensten, waarbij uiteraard aan de christelijke godsdienst een bijzondere plaats kan worden toegekend; het onderwijs zij echter objectief en niet "ritueel".
4. Wij achten meer aandacht bij het Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs gewenst voor politieke en maatschappelijke problemen, alsook voor de sexuele opvoeding, en wensen deze opvoeding in natuurlijk verband bij het onderwijs in te voegen.
5. Wij achten de militaire voorlichting, zoals deze op het ogenblik op de Middelbare Scholen plaats vindt, principieel onjuist.

x x x x x x

Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag

De S.V.H.G. houdt van 8 - 15 Juli in het Houtkamp Otterlo op de Hoge Veluwe een zomerkamp. Onderwerp van de discussies zal zijn "Kunstmatie en natuurlijk".
In Drupelsteen, Mei/Juni 1954 bepleit A. van der Veen-Wiersma "Het recht op een kinderloos huwelijk".

x x x x x x

Humanistisch Verbond

In de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort wordt van 1 - 7 Augustus in samenwerking met het Humanistisch Verbond een Zomerschool georganiseerd over het onderwerp: "Ontmoeting der levensovertuigingen - wat ons bindt en scheidt". Sprekers zullen zijn:

Ir. L.M.J. Feber	:	Rooms -Katholicisme
Prof.Dr.J.H.Bavinck	:	Protestantisme
Dr.H. Faber	:	Vrijzinnig Christendom
Dr.A.L.Constandse	:	Scepticisme
Dr.J.P. van Praag	:	Humanisme.

x x x x x x

Humanistische Werkgemeenschap in de P.v.d.A.

Er is gebrek aan bezinning op de levensbeschouwelijke grondslagen van het Socialisme in de humanistische kringen van de Partij van de Arbeid. Dit was het uitgangspunt en tegelijkertijd het beginpunt van de diepgaande gedachtenwisselingen, die op de jaarvergadering van de Humanistische Werkgemeenschap in de Partij van de Arbeid op 12 en 13 Juni in Gouda, onder voorzitterschap van Ir. H. Vos gehouden, volgden op een referaat van dr. B.W. Schaper over "Geestelijke vernieuwing in de socialistische beweging".

Dr. Schaper stelde daarbij nadrukkelijk vast, dat het humanistische erfgoed in de socialistische beweging zowel katholiek, als protestants christelijk en humanistisch gefundeerd zal zijn. Dat is de betekenis van de doorbraak. Hij verwierp daarbij een utopisch illusionisme op de lange baan. Eenmaal heeft de socialistische beweging de utopie, het ideaal en het pathos van de illusie nodig gehad. Maar de utopie bleek machteloos tegenover de harde werkelijkheid: in 1914, na 1918. Daarna ontstond het Plan-socialisme en daarmee de verzakelijking van het socialisme. Dit Plan-socialisme gaf echter geen antwoord op geestelijke vragen. De humanisering van het levensgevoel zag spreker:

1. in de ontwikkeling naar het managerialisme, ook binnen de arbeidersbeweging. Hierdoor ontstaan nieuwe privileges, nieuwe élites, nieuwe standen;
2. in de technificatie en massaficatie, kenmerk van de tweede industriële revolutie met haar heteronomie van de arbeid, waarbij de mens toetaal in de machinerie wordt opgenomen (human engineering) met als gevolg de materiële en geestelijke robotisering van de mens, of -zoals een Franse arbeider het uitdrukte: "la tristesse ouvrière", de arbeidsdroefheid;
3. in het totalitarisme, niet alleen in Rusland en China, maar ook in de vrije wereld.

Dr. Schaper stelde als eis van zijn of niet zijn der socialistische beweging, niet het herstel van een oude utopie, maar een ethos, dat met vernieuwende kracht gericht is op:

1. het onuitroeibare vrijheidsverlangen van de mens;
2. de rechtsgelijkheid en gerechtigheid, gericht tegen materiële en geestelijke drainage;
3. het solidariteits-gevoel, niet in kuddegeest, maar kritisch, ruim, met een kosmopolitisch levensgevoel, waaruit een internationale arbeidsgemeenschap in socialistisch humanistische geest kan ontstaan.

Nieuw richtingsgevoel tegenover verschraling, nieuw élan en nieuwe dynamiek tegenover verzakelijking, ziedaar hoe het socialisme een verjongde krachtbron vinden kan tegenover te sterke vervlechting met de bestaande maatschappij, tegenover het schrikbeeld van de perfecte termietenstaat. Dit humaniserende socialisme zal het leven kunnen vormen en in waarheid mensen kunnen scheppen.